

ALTJÓÐA DOWN SYNDROM DAGUR

Vit góð- taka færri frávik

Vit enda við einum samfelagi, sum verður meira og meira sensitivt yvirfyri hvat er normalt. Samfelagið verður minni tolsamt, og vit góðtaka færri frávik

Okkara samfelag verður alsamt minni tolsamt. Vit góðtaka ikki, at fólk eru øðrvísi - tað er uttan mun til, um fólk eru tjúkk ella roykja ella bera brek.

Samfelagið er seinastu árin blivið til eitt samfelag, har man heldur, at fólk bara skulu taka seg saman, um tey eru óv feit. Alt snýr seg um, at alt sær so gott út og við facebook hava vit ein pall, har vit kunnu sýna hetta fram. Vit halda, at vit skulu dømast eftir útsjónd, úrslit og hvussu væleydnaði børn vit hava. Tí er tað ein katastrofa, um tú fær eitt barn, sum feilar okkurt. Men hetta er ikki haldbart - hetta krakelerar fyrr ella seinni, sigur Armgard Arge, teologur.

Hon heldur, at tað gerst verri hjá fólki at velja eitt barn, sum hevur Down Syndrom. Tað er ein byrða fyri samfelagið, og tú hevur sum mamma valið, at taka fosturtøku, so samfelagið

ikki skal stríðast við hesa byrðu.

Hon óttast, at mammur, sum velja at fáa eitt barn við Down Syndromi, verða hildnar at vera ábyrgdarleysar, av tí, at tær hava havt í boði at velja tað frá.

- Sum samfelag fara vit at hava minni tolsemi yvirfyri tí, sum er annarleidis - tað er lættari at hyggja niður á fólk, sum velja eitt barn við Down Syndrom, um tað er gjørligt at velja tað frá. Í síðsta enda stendur mamman púra einsamøll vil hesum, sigur hon, og leggur aftrat.

- Tað er tað sama um fólk eru tjúkk, fólk hugsa í dag, at tey mugu bara taka seg saman!

Eingin niðurstøða

Men hvat er niðurstøðan á tað etiska dilemma, sum er í okkara lóggávu í dag. Mótsatt okkara grannalondum hava vit ikki lógarfesta fosturtøku. Tað merkir, at mótsat til dømis Danmark loyva

vit bert fosturtøkum, um barnið er sjúkt, ella hevur onkran feil. Tað er beinleiðis sortering - lógarfest. Men í praksis eru nógv færri fosturtøkir í Føroyum, og ógvuliga fáar kvinnur taka ímóti tilboðnum at fáa kanna um barninum feilar nakað.

Orskin til hetta er, at tær ætla ikki at fremja fosturtøku, heldur Armgard Arge

- Hvat skulu tær brúka ta vitanina til? Tað er uttan iva, tí, at tær ikki hava í hyggju at at gera nakað við tað, sigur hon.

- Eg haldi tað er okkara etikkur, sum sigur, at lívið er heilagt. Læknávisund skal bjarga lív, tað er tað, sum ger, at vit hava ilt við at velja eitt barn frá, tí tað feilar tí nakað. Tí hvør skal døma, hvør hevur rættin til lív? Hvør skal meta um, hvat skal til fyri at eitt menniskja er eydnusamt?

Men vit mugu eisini virða tey, ið velja nakað annað. Sum ikki kenna seg før fyra

– Ofta leypa vit lætt og elegant yvir at kjakast um hesi ting, tí tað er so ringt at tosa um. Kjakið verður polariserað, og tað kemur kanska at snúgvá seg um átrúnað, sigur Armgard Arge, teologur

at hava eitt barn við breki. Tað ber ikki til at gera eina niðurstøðu um hetta og døma onnur.

Manglandi kunning

- Tøknin er formidabul og gevur okkum nøkur val. Men tað, sum manglar, er, at vit kunna betur - vit mugu alla tíðina kunna um, hvat merkir hetta her. Tað er bæði galdandi fyri fostur-

diagnostik og geving av gøgnum og ørðum etiskum spurningum, sigur Armgard Arge. Hon eftirlýsir meira kjak um etik, meira kunning og kjak.

- Ofta leypa vit lætt og elegant yvir at kjakast um hesi ting, tí tað er so ringt at tosa um. Kjakið verður polariserað, og tað kemur kanska at snúgvá seg um átrúnað.

Viðvíkjandi nakkaolds-kanning mugu vit syrgja fyri at mammurnar fáa so nógv og sakliga kunning, sum yvirhøvur gjørligt, tí tað er teirra kroppur, og tær standa einsamallar við valginum í síðsta enda, sigur Armgard Arge.

marjun@sosialurin.fo

Fosturkanningar í Føroyum og Danmark

Í Danmark bjóðar man øllum kvinnum, sum eru við barn, eina sokallaða triple test, har aldurin á mammuni, konsentratióin av graviditetshormonum, sum verður staðfest við eini blóðroynd og stóddin á nakkafoldini, sum verður mætað við einari skanning, verður brúkt til at meta um sannlíkindini fyri at eitt fostur hevur kromosomfeil.

Um sannlíkindi eru 1 til

300 fyri, at barnið hevur kromosomfeil - harímillum tann kromosomfeilin, sum gevur Down Syndrom, fær kvinnan bjóðað at taka eina móðurkakubiopsi, ella eina fosturvatsroynd. Báðar hesar royndir innibera stóran váða fyri, at kvinnan missur barnið, nevnliga 1 til 100. Hendan royndin staðfestir við 100 prosents vissu, um barnið hevur hevur eitt nú Down Syndrom.

Áðrenn 2004 vóru allar kvinnur yvir 35 bjóðaðar eina roynd av fosturvatinum ella móðurkakuni beinanvegin - tilboðið til allar um triple testin var upprunaliga bjóðaður fyri at sleppa undan at seta kvinnurnar í váða.

Tað eru umleið sama tal av kvinnunum, sum fáa tikið eina móðurkakubiopsi í dag, sum áðrenn 2004 men av tíð, at tað eru nakrar aðrar - nevnliga eisini tær undir

35 ár - raka royndirnar fleiri kvinnum, sum bera barn við kromosomfeili.

Síðan nýggja tilboðið varð innført í 2004, er talið av børnum, fødd við Down Syndrom fallið úr umleið 60 árliga niður í ein triðing og liggur á umleið 20 í dag.

Royndin fangar aðrar skaðiligar kromosomfeilir enn Down Syndrom, men tað hevur verið serliga nógv fokus á, at tað vera fødd so

fá børn við Down Syndrom í Danmark í dag.

Samanborið við Svøríki og Noreg verða nógv færri børn fødd við Down Syndromi í Danmark.

Í Føroyum fáa allar kvinnur yvir 35 ár bjóðað eina roynd av fosturvatinum ella móðurkakuni, sum kann staðfesta um fostrið hevur kromosomfeil. Tað er tó eisini møguligt at fáa triple testin heldur enn biopsi, fyri

at kanna um sannlíkindi er fyri, at barni hevur kromosomfeil.

98 % av kvinnunum í Danmark taka av triple testini, meðan sera fáar føroyskar kvinnur taka av tilboðnum.

marjun@sosialurin.fo